

Motion till riksdagen 2005/06:Fi17

av Karin Pilsäter m.fl. (fp)
med anledning av skr. 2005/06:102

Utvecklingen inom den kommunala sektorn

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inriktningen av en politik som stärker kommunernas och landstingens skattebas.
2. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till riksdagen om åtgärder rörande kommunernas oredovisade pensionskulder.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om löneskillnader mellan kvinnor och män anställda inom kommuner och landsting.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillsättande av en utredning om effekterna av riktade statsbidrag till kommuner och landsting.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett utvidgat uppdrag att föreslå ett system med helstatlig finansiering av LSS-verksamheten till regeringens särskilda utredare för att följa upp och se över utjämnningssystemet avseende verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen i övrigt anförs om boende på behandlingshem och vårdboenden.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införande av en jobb- och utvecklingsgaranti.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om redovisning av insatser på kulturområdet.

Den kommunala sektorns utveckling

I regeringens skrivelse 2005/06:102 målas en ljus bild av den kommunala sektorns ekonomiska utveckling. Denna positiva utveckling kan i första hand tillskrivas en god konjunktur och kan därför vara av tillfällig karaktär.

Fel! Okänt namn på

Folkpartiet liberalerna har vid ett flertal tillfällen pekat på en rad underliggande problem när det gäller den framtida ekonomiska utvecklingen inom den kommunala sektorn. Demografiska faktorer, ett allt senare inträde på arbetsmarknaden, en fortsatt låg reell pensionsålder, alltför många personer som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden och ett stort antal långtidssjukskrivna, även om antalet minskar något, innebär ett minskat skatteunderlag och i många fall också ökade utgifter för landsting och kommuner.

Den oredovisade pensionsskulden för kommuner och landsting uppgår till omkring 250 miljarder kronor. I takt med ett allt större antal pensionsavgångar kommer effekterna av denna pensionsskuld att bli allt tydligare under kommande decennier. Kommunernas åtagande vad gäller pensioner kan under de följande årtiondena riskera att minska den kommunala sektorns ekonomiska möjlighet att bedriva sin kärnverksamhet inom områden som vård, skola och omsorg. Folkpartiet liberalerna har i andra sammanhang lyft fram att det, bland annat från företrädare för den kommunala sektorn, pekats på att om ingenting annat görs finns det behov av mycket kraftiga skattehöjningar de närmaste tjugo åren, enbart för att upprätthålla nuvarande standard på tjänsterna inom den kommunala sektorn.

Enligt Folkpartiet liberalerna är detta inte en möjlig väg. Kraftiga skattehöjningar skulle minska den ekonomiska tillväxten och därmed också försämra den kommunala sektorns ekonomiska förutsättningar. Alltför kraftiga skattehöjningar riskerar att urholka stödet för de offentligt finansierade och gemensamma välfärdstjänsterna som kommuner och landsting ansvarar för.

De mer strukturella ekonomiska problem som den kommunala sektorn kan komma att utsättas för i framtiden kan inte lösas genom höjda skatter. Det är vår övertygelse att det ytterst är en växande skattebas som långsiktigt garanterar den kommunala sektorn en ekonomi som gör det möjligt att lösa det kommunala uppdraget. Folkpartiet liberalerna har i andra motioner redovisat en politik som innebär förbättrade villkor för företagande och sysselsättning. I denna politik ingår förslag om att skatter som är skadliga för näringsliv och företagare sänks eller avskaffas. Där finns också förslag om reformering av krångliga regelverk och särskilda satsningar på landets småföretagare.

Vi har också lagt en rad förslag om hur man skall bryta det utanförskap som manifesteras i att så många människor står utanför ordinarie arbetsmarknad. Arbetsmarknadspolitiken måste kraftigt reformeras. Ytterligare åtgärder måste vidtas för att få ned långtidssjukskrivningarna. Det kan vara värt att notera att sjukskrivningstalen i slutet av 2005, efter några kvartals sjunkande sjukskrivningstal, åter vände uppåt. Äldres möjlighet att fortsätta att vara yrkesaktiva kräver att arbetsliv och arbetsplatser i större utsträckning anpassas för äldres villkor och behov.

Trots en god konjunktur har regeringen misslyckats med att få bukt med den höga ungdomsarbetslösheten. Tidigare erfarenheter visar att unga som inte får fotfäste på arbetsmarknaden i skrämmande stor utsträckning fortsätter att ha problem med att ta sig in på arbetsmarknaden under större delen av sitt yrkesaktiva liv. Detta är givetvis i första hand en personlig tragedi, men innebär också ökade påfrestningar på den offentliga ekonomin, både i form av ökade kostnader och minskade intäkter. Det framstår därför som särskilt vik-

tigt att föra en politik som skapar goda förutsättningar för unga att kunna få tillträde till arbetsmarknaden.

Folkpartiet har i andra sammanhang lyft fram vikten av att ha en skola som ger eleverna såväl bildning som de goda kunskaper och färdigheter som krävs för att en ung människa ska kunna göra sina livsval. Satsningar på lärlingsutbildningar och ordentliga yrkesförberedande program på gymnasieskolan samt ökade satsningar på kvalificerade yrkesutbildningar framstår som viktiga för att dagens unga i större utsträckning ska ha möjlighet att ta sig in på arbetsmarknaden.

Kommunernas pensionsskulder

Den kommunala sektorns oredovisade pensionsskulder eller ansvarsförbindelser består av pensionsrätter intjänade före 1998. Dessa uppgick år 2005 till sammanlagt 250 miljarder kronor och räknas successivt upp eftersom de är värdesäkrade. Någon risk att inte få ut sin kommunala pension föreligger egentligen inte. Risken är i stället att den kommunala sektorns oredovisade pensionsskuld och åtaganden kan riskera att tränga undan förutsättningarna att bedriva kommunal kärnverksamhet.

För en del kommuner utgör inte de oredovisade pensionsskulderna något större problem. Andra kommuner har på olika sätt redan nu vidtagit åtgärder för att komma till rätta med sina oredovisade pensionsskulder. Det kan ske genom att man redan nu löser in delar av pensionsskulden, väljer försäkringslösningar och satsar på extern kapitalförvaltning.

Alltför många politiker inom kommun och landsting har dock svårt att hantera den kommunala oredovisade pensionsskulden. Det är lätt att avstå från att ta itu med problem som inte kräver en omedelbar lösning.

De kommuner som redovisar högst pensionsskuld per innevånare är ofta utflyttningskommuner med en allt högre medelålder bland sina innevånare. Dessa kommuner riskerar att få än större problem då allt färre yrkesverksamma ska försörja de kommunala välfärdstjänsterna. Inom inte alltför lång tid kan en rad kommuner och landsting stå inför djupa ekonomiska problem, till följd av de oredovisade pensionsåtagandena. Det är därför nödvändigt att redan nu börja se på hur den kommunala sektorns oredovisade pensionsåtaganden ska klaras av om inte hela pensionsskulden ska föras över till kommande generationer och hota kommunala kärnverksamheter.

Några utgångspunkter för ett sådant arbete bör vara följande: Kommunernas och landstingens pensionsskulder kan inte tillåtas växa. Kommuner och landsting ska stimuleras att i god tid vidta åtgärder som så långt det är möjligt innebär att man kan finansiera sina pensionsåtaganden utan att det går ut över kommunal kärnverksamhet.

Trots detta är det rimligt att anta att ett antal kommuner och landsting inte fullt ut lyckas med att finansiera sina oredovisade pensionsåtaganden utan att detta i framtiden kommer att gå ut över kommunal kärnverksamhet. Folkpartiet avvisar att dessa åtaganden vältras över på andra kommuner genom någon

Fel! Okänt namn på

form av kommunal utjämning eller på annat sätt. Skälet till detta är att det dels inte i tillräcklig utsträckning stimulerar kommuner att i tid vidta nödvändiga, men ibland smärtsamma, åtgärder för att komma till rätta med sina pensionsåtaganden, dels framstår som orättvist gentemot de kommuner som vidtagit sådana åtgärder. Vår uppfattning är i stället att kommuner som inte fullt ut klarar av att åtgärda sina pensionsåtaganden på lämpliga sätt ska ges möjligheter och villkor att göra detta inom ramen för den egna ekonomin. Regeringen bör återkomma med förslag till riksdagen om hur kommunernas oredovisade pensionsåtaganden långsiktigt ska lösas i enlighet med vad som anförts ovan.

Löneskillnader mellan män och kvinnor

Regeringens skrivelse visar att det under 2000-talet knappast hänt något vad gäller löneskillnader mellan kvinnor och män inom den landstingskommunala sektorn, såväl inom statlig sektor som inom privat näringsliv. Löneskillnaderna mellan kvinnor och män kvarstår i huvudsak oförändrade.

Till en del kan de ojämslidda lönerna inom landsting och kommuner förklaras som lönediskriminering på individnivå. De huvudsakliga förklaringarna torde dock stå att finna i att kvinno- respektive mansdominerade yrken värderas olika, att kvinnor inte i tillräcklig utsträckning kommer i fråga för högre tjänster inom kommun och landsting samt att deltidsarbeten i betydligt större utsträckning förekommer i kvinnodominerade yrkesgrupper. Löneskillnaderna mellan kvinnor och män är ett symptom på ett ojämsliddt arbetsliv som missgynnar kvinnor och gynnar män.

Folkpartiet liberalerna har i andra sammanhang pekat på vikten av att i större utsträckning konkurrensutsätta de offentliga tjänster där många kvinnor har sitt arbete. Det har visat sig att konkurrens på dessa områden skapar arbetskraftsefterfrågan inom yrken där kvinnor är dominerande och därmed också leder till såväl högre lön som bättre arbetsvillkor för dessa yrkesgrupper.

Det är väl känt att föräldraledighet leder till en sämre löneutveckling för såväl kvinnor som män, men att kvinnor i högre utsträckning släpar efter i löneutveckling i samband med föräldraledighet och att denna eftersläpning följer med under resten av ett yrkesaktivt liv. Det är viktigt att lönerevisioner inom samtliga offentliga avtalsområden genomförs på ett sådant sätt att inte föräldralediga tillåts halka efter i löneutvecklingen.

Der är önskvärt att regeringen fortsättningsvis på ett mer omfattande sätt för riksdagen redovisar löneskillnader mellan kvinnor och män inom den kommunala sektorn. En sådan redovisning borde innehålla mer omfattande förklaringar till kvarstående löneskillnader samt åtgärder som stat, kommuner och landsting vidtagit eller är på väg att komma till rätta med. Riksdagen bör ge regeringen detta till känna.

Specialdestinerade statsbidrag till kommuner och landsting

Under år 2005 uppgick de specialdestinerade statsbidragen till 40 miljarder 635 miljoner kronor. De utgör alltså ett betydande bidrag till den kommunala sektorns ekonomi. Det är därför oerhört viktigt att syftena med de specialdestinerade statsbidragen nås. Det finns tecken som tyder på att vissa specialdestinerade bidrag styr kommuner och landsting på sätt som får negativa effekter för kvaliteten i verksamheten.

Ett exempel är regeringens bidrag till mer personal i skolor och fritidshem. Bidraget får bara användas till att anställa fler personer och inte till att höja andelen behöriga lärare, till exempel genom att öka deras löner eller kompetensutveckla obehöriga lärare. Det har lett till att av de dryga 5 000 nyanställda som tillkommit i svenskt skolväsende mellan 2000 och 2003 saknar över 4 000 en pedagogisk utbildning. Endast 18 procent av de lärare som tillkommit är behöriga.

Det är därför föga förvånande att Riksrevisionen i sin rapport RiR 2005:9 ”Statens bidrag för att anställa mer personal i skolor och fritidshem”, konstaterar att det inte går att säga om bidraget på 10,5 miljarder kronor lett till bättre resultat i skolan. Däremot pekar Riksrevisionen på att bidragen krävt en omfattande administration och att bidragen varit komplicerade att administrera.

Riksrevisionens rapport är bara ett av många exempel på de problem som är förknippade med riktade statsbidrag till kommuner och landsting.

Det finns anledning att förutsättningslöst utreda vilka effekter riktade statsbidrag till kommuner och landsting har på verksamheten och på vilka sätt de påverkar planeringsförutsättningarna för kommuner och landsting. Riksdagen bör ge regeringen detta till känna.

Stöd och service till funktionshindrade

Regeringen tillsatte i januari 2006 en särskild utredare för att följa upp och se över utjämningsystemet avseende verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

För Folkpartiet liberalerna är det viktigt att långsiktigt garantera de ekonomiska villkoren för LSS-lagstiftningen. Det är också viktigt att det upprätthålls en likvärdighet över landet vad gäller de rättigheter som tillförsäkras funktionshindrade enligt LSS. För att garantera detta är lagstiftningen så reglerad att en strikt tolkning av lagstiftningen ger enskilda kommuner liten möjlighet att påverka hur lagen ska tillämpas. Samtidigt kan det konstateras att det finns ett utbrett missnöje bland landets kommuner med hur finansieringen av LSS är organiserad och hur det nu gällande utjämningsystemet fungerar. Folkpartiet liberalerna har länge förespråkat ett helstatligt ekono-

Fel! Okänt namn på

miskt ansvar för att långsiktigt garantera de rättigheter som tillförsäkras funktionshindrade enligt LSS.

Den nuvarande finansieringen av LSS är inte konfliktfri. Ett exempel på detta är att det för närvarande pågår ett antal juridiska tvistemål mellan kommuner om en person som har ett boende i enlighet med LSS ska vara skriven i den ursprungliga hemkommunen eller i den kommun där man har sitt boende enligt LSS. Förlore i denna typ av tvister är givetvis den som är berättigad till boende enligt LSS då tillgången på bra boende riskerar att minska för kommuner som byggt upp ett kvalitativt boende enligt LSS, och i samband med detta räknar med interkommunala ersättningar, fortsättningsvis kan vara mindre benägna att göra så.

Regeringens särskilda utredare bör ges i uppdrag att även föreslå hur ett helstatligt ekonomiskt ansvar för LSS-lagstiftningen bör vara utformat. Riksdagen bör ge regeringen detta till känna.

I detta sammanhang kan det vara värt att erinra om att kommuner med såväl egna behandlingshem som behandlingshem i enskild regi upplevt problem motsvarande dem som beskrivits ovan. Då personer sökt för vård eller behandling till behandlingshem i dessa kommuner har de av sin hemkommun uppmanats att skriva sig i den kommun där behandlingshemmet eller vårdboendet är beläget. Inte sällan är värdkommunerna mindre kommuner där oväntade ökade ekonomiska åtaganden av detta slag kan få omfattande negativa konsekvenser. Detta riskerar att på ett negativt sätt påverka tillgången på platser på behandlingshem och vårdboenden och leder ytterst till försämrade möjligheter till vård och behandling för enskilda personer. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om hur detta ska lösas. Riksdagen bör ge regeringen detta till känna.

Jobb- och utvecklingsgaranti

Kommunerna har stora och växande utgifter för försörjningsstöd, socialbidrag. I betydande grad går dock socialbidrag till arbetslösa. För att få ned arbetslösheten är det viktigt att arbetslösa står till arbetsmarknadens förfogande och söker jobb.

Det krävs effektiva åtgärder för att bryta en lång arbetslöshet och förhindra utslagning från arbetsmarknaden. Folkpartiet vill införa en jobb- och utvecklingsgaranti. Syftet är att med effektiva metoder så snabbt som möjligt föra arbetslösa ut på arbetsmarknaden. Jobb- och utvecklingsgarantin ska på olika sätt förbereda för arbetslivet. Däri kan ingå kortare kompletterande utbildningar, praktik och en del samhällsnyttiga insatser. Passivitet ska ersättas med aktivitet. Arbetsförmedlingen har ett stort ansvar för att jobb- och utvecklingsgarantin får ett aktivt innehåll. För de arbetslösa som i dag lyfter socialbidrag kommer arbetsförmedlingen att få en viktigare roll. Åtgärden innebär att ansvaret för socialbidragstagare, vars främsta problem är arbetslöshet, i högre grad tas över av arbetsmarknadens aktörer. Aktiviteterna i jobb- och utvecklingsgarantin ska anordnas av en mångfald auktoriserade anordnare.

Fel! Okänt namn på

All de som deltar i jobb- och utvecklingsgarantin och som i dag hänvisas till socialbidrag får rätt till en fast ersättning som motsvarar arbetslöshetsförsäkringens grundbelopp. Den som inte vill delta mister rätten till ersättning.

Kulturfrågor

Det är beklagligt att regeringen gör en genomgång av utvecklingen av den kommunala sektorn utan att något nämns om kultur. Det är visserligen en verksamhet som i hög grad inte är lagreglerad (med undantag för till exempel bibliotekslagen) men likaväl som folkhälsa har fått ökad tyngd och nämns i skrivelsen borde kulturen och därmed näraliggande aktiviteter också få det. Det är inte sällan så att det krävs ökade statsbidrag på grund av att man anser att kommuner och landsting har minskat sina insatser inom området. Det kan till exempel gälla bidrag till idrott och folkbildning.

Andra delar som borde redovisats är utvecklingen inom biblioteksområdet och skolbiblioteken, förekomsten av kultur- och musikskolor samt kulturinsatser inom sjukvård och äldreomsorg. Inte minst inom de senare delarna har kulturen visat sig ha positiva effekter både mentalt och fysiskt. Det hade också varit värdefullt att få en redovisning i stora drag beträffande kulturinsatser i skolan.

Stockholm den 4 maj 2006

Karin Pilsäter (fp)

Christer Nylander (fp)

Lennart Kollmats (fp)

Gunnar Nordmark (fp)